

OM SIGMUND FREUDS SPROGBRUG

En filologisk note

FOREGANG

Som sagt i præsentationen anvender Freud termen *Vorgang* igennem hele sit forfatterskab. Man kan imidlertid ikke slå dette ord op i *Gesamtregister* (*Gesammelte Werke*, Band XVIII), uden at blive overrasket og skuffet over, at der blot henvises til andre ord (særligt *Prozess*), som om det blot var et synonym. Det er det imidlertid ikke bare og må betragtes som et selvstændigt begreb der gør krav på en specifik tankemæssig (dvs. skematisk) sammenhæng.

For man kan nemlig dokumentere, at hos Freud betegner *foregang* hvad der synes at medvirke til, at en hændelse overhovedet kommer i stand, dvs. hvad der udgør det særlige træk ved en hændelse. Denne brug af *Vorgang* er fuldstændig klar allerede fra *Hysteristudierne* og vi finder det endda i Freuds allertidligste skrifter af neurologisk art (herunder hans studie over afasien), hver gang han vil understrege, at de forhold han udtaler sig om angår et funktionelt og ikke et organisk anliggende.

Inden for rammerne af *Hysteristudierne* anvender Freud således termen *foregang*, når han vil betegne en behandlings hele forløb (GW, I, 296-303). Og ved begyndelsen af værket præciserer han endog meget klart, at hans ærinde er at give ”en indgående fremstilling af de sjælelige foregange” der deltager i de fremlagte sager (GW, I, 227). Termen indgår særlig markant en mængde steder (230, 235). Og ”*Solcher Vorgang*” (236) anvendes, når det gælder om at sammenfatte et længere beskrevet forløb. Hvilket videreføres i skriftet *Über Deckerinnerungen*, hvor der eksempelvis tales om ”foregange af det normale og patologiske afværge og om den forskydningseffekt, som de fører til” (GW, I, 538). Freud præciserer tillige, at det i så fald handler om ”hvilke lag af den psykiske aktivitet og under hvilke betingelser, [foregangene] gør sig gældende”.

Man kan derfor sige at psykoanalysen som teori betragtet udvikles for at redegøre for, hvad netop foregangsbegrebet tematiserer i sit arbejde. Derfor er det også massivt til stede i de første af Freuds tekster. Her må ikke mindst nævnes hans ikke publicerede skrift fra 1895, kendt under navnet ”*Udkast til en videnskabelig psykologi*” hvor han udfolder en teori over det neuronale system, som karakteriseres ved dets sælsomme ekstimitet i forhold til organismen, og som altså både består og virker i kraft af foregangenes funktionelle egenskaber. Det er disse egenskaber der bliver grundlaget for hvad vi senere har lært at kende som ’det psykiske apparat’.

”*Udkastet*” organiseres i høj grad ud fra en omhyggelig undersøgelse af forskelligartede foregangsmæssige forgreninger og udvekslinger. Vi understreger netop denne tekst her, både fordi den har en central plads i Freuds forfatterskab — og følgelig i vores læsning af det—, og fordi de kolleger der i sin tid fik oversat ”*Udkast til en videnskabelig psykologi*” til dansk, fik produceret en oplysende fodnote desangående som kan være ganske nyttig for os. De skriver¹:

¹ *Udkast til en videnskabelig psykologi*, Kbh., 1980, side 12, note 2.

”Vorgang’ anvendes i ‘Entwurf’ påfaldende hyppigt – op til en halv snes gange per side, som regel i sammensætninger. I Freuds senere forfatterskab er anvendelsen langt mere moderat, for ikke at sige beskeden.

Også i ‘Studien’ finder vi ‘Vorgang’ allerede i tredje linje – i Freuds og Breuers ‘Vorläufige Mittheilung’: „...dem Vorgange, welcher das Phänomen zum ersten Mal, oft vor vielen Jahren, hervorgerufen hat.“

Den kurante ordbogsoversættelse ‘proces’ (der også anvendes i Strachey’s engelske oversættelse), må som nævnt i forordet give anfølgelser. En filosofisk ordbog fra omkring århundredskiftet (Rudolf Eisler) definerer ‘Vorgang’: ”Wechsel der Inhalte in den verschiedenen Zeitmomenten”.

De ‘Vorgänge’, vi møder i ‘Entwurf’, er — lige så lidt som dem vi møder i den samtidige psykologi i øvrigt— ‘processer’ i naturvidenskabelig forstand, men mere eller mindre snævert afgrænsede ‘fænomener’, der skal forklares – ‘fremstilles’ som, eller ved hjælp af, ‘processer’.

‘Foregange’ har i dansk psykologi været anvendt af Alfred Lehmann, og senere af Sigurd Næsgaard. Inden for det seneste år har vi mødt det på dansk i forskellige saglige sammenhænge til beskrivelse af forhold (‘fænomener’) der er for omfattende til, at de kan betegnes ved ordet ‘proces’, ‘sekvens’, ‘succession’, ‘serialitet’, osv.”

Her skal vi blot tilføje, at efter vores mening er det kun inden for rammerne af en egentlig logisk overvejelse, at betydningen af de spørgsmål som begrebet ‘foregang’ faktisk har i Freuds tankegang, kommer til syne. Vore kolleger har derfor ganske ret når de understreger, at hverken ‘proces’, ‘sekvens’, ‘succession’, ‘serialitet’ eller lignende termer kan videregive hvad ‘foregang’ giver navn til. På den anden side er det at åbne for en unødigt psykologiseren (og til syvende og sidst kognitivistisk opfattelse), når de ‘forhold’ der ganske vist er tale om, søges bestemt ad fænomnologisk vej. Thi der er vitterlig tale om forhold — ja, helt præcist om ‘sagsforhold’— i og med foregange — men forhold som snarere angår selve det reelle, der organiserer de forestillingssammenhænge (*Vorstellungsgruppe*, siger Freud), der konstituerer det freudianske ‘psykiske apparat’. Vi må således indse, at en egentlig begribelse af de spørgsmål som den freudske problematik fremfører, kræver en anderledes konceptualisering end den, man er vant til i den gængse opfattelse af psykoanalysen.

Det er her vores interesse i Jacques Lacans ‘*logique du signifiant*’ træder frem i fuld styrke og som noget andet end en akademisk beskæftigelse, hvor ‘dekonstruktiv’ og *french theory*-agtig den end præsenterer sig. For den ‘sag’ som Freuds ‘foregang’ har at gøre med, har i og med Lacan vist sig at være et regulært logisk spørgsmål af modal karakter, og kræver at det annammes ud fra disse kriterier.

Dette fører os til en anden præcisering, som kan være brugbar for læseren og som desuden også forklarer, hvorfor vi indtil videre foretrækker at beholde Lacans term i dens franske form.

SIGNIFIKANT / SIGNIFIKANS

For, at sige at Freuds foregangsproblematik angår, hvad Lacan således benævnte som *la logique du signifiant*, vil samtidig sige at den *signifiant* som Lacan henviser til, ikke uden videre kan opfattes som et lingvistisk anliggende. Faktisk slet ikke. For når man betragter den logik, som Lacan efterlyser og udarbejder, handler den frem for alt om at kortlægge den eller de foregange der gør det muligt, at et subjekt kan tiltræde idet en *signifiant* forholder sig til en anden *signifiant*. Først i anden omgang handler det om signifiantens forbindelse til meningsdimensionen (eller *signifié* om man vil, igen i lingvistisk forstand). Lacans *un signifiant représente un sujet pour un autre signifiant* som vi gentager og oversætter hovedløst som ‘en signifiant repræsenterer et subjekt for en anden signifiant’, vinder ved at blive læst som en egentlig oxymoron, hvis løsen findes ved at indskrive den i et rum (Freuds

'psykiske apparat' er frem for alt rumligt), som respekterer de spørgsmål, som logikkens intensionelle og ekstensionelle aspekter rejser. Vi benytter os derfor af de muligheder der foreligger i nutidens danske sprog, og 'oversætter' det franske term *signifiant* som 'signifiant' når det gælder om at benævne den *lingvistiske* kategori, og som 'signifikant', når det drejer sig om den *lacanianske problematik*. Som vi senere vil have mulighed for at overveje, er begrundelserne for sådanne præciseringer ikke ulige dem, der fik Freud til i sin tid at sondre mellem 'fortrængning' og 'urfortrængning'.

Kort fortalt: det forekommer os korrekt at oversætte 'signifiant' med 'signifikant' i hvert fald af to grunde: fordi det afontologiserer problematikken — og så fordi det giver os to ord at lege med. Og når vi har 'signifikant', ja så har vi også 'signifikans' som netop det noget, der får noget andet til at have en signifikant værdi.

Man ser derved nemt, at den *logique du signifiant* som Jacques Lacan arbejder på, angår signifikansens gåde — dvs. funktionen i intension, hvilket (og her genfinder vi vores udgangspunkt) nøjagtig svarer til de spørgsmål, Freud stiller sig i forbindelse med foregangsproblematikken. Læseren vil være bedre tjent med at finde sin orientering ved at sammenholde 'signifikansen' med de forhold, der understøtter 'repræsentansen' [*die Repräsentanz*] hos Freud.

Det siger sig selv at vi vil vende tilbage til alt dette i et kommende nummer af FOREGANGE, blandt andet ved at genoptage diskussionen mellem bl.a. Jacques Lacan og hans elev Jean Laplanche angående oversættelsen (og dvs. opfattelsen) af Freuds term *Vorstellungsrepräsentanz* [forestillingsrepræsentans], en diskussion som herhjemme er kommet til at bestemme over receptionen af Lacan og som har drejet grundspørgsmålene i en aldeles psykologiserende retning, med de kliniske, begrebslige, etiske og politiske følger som dette har.

Vores standpunkt er selv sagt et andet. Derfor også behovet for FOREGANGE.

(LL – OC)